

PA

Parental alienation

**Så får han vårdnaden om barnet
– trots att han utövat våld i hemmet**

Röks

Riksorganisationen för kvinnojourer
och tjejjourer i Sverige

Tillsammans i systerskap för en värld fri från mäns våld och förtryck

Om Roks

Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation med drygt 70 medlemsjourer som ger stöd och skydd åt kvinnor, tjejer och barn som utsatts för mäns våld.

Roks kämpar för kvinnor, tjejer och barns rätt till liv fria från mäns våld. Roks kämpar även för den ideella kvinno- och tjejjoursrörelsen, som fredar denna rätt.

@rokssverige

Roks – mot mäns våld mot kvinnor

www.roks.se

info@roks.se

08-442 99 30

Själagårdsgatan 8B

Ont om tid?

Här är en sammanfattning!

Parental alienation (PA), parental alienation syndrome (PAS) eller föräldraalienation som det också kallas är en pseudovetenskaplig teori som används av våldsamma män världen över för att få vårdnad om, eller umgänge med, barnen.

Teorin går ut på att ett barn som säger att det är rädd för pappa och därför inte vill bo eller umgås med honom har blivit hjärntvättat av sin mamma.

Världshälsoorganisationen WHO, Socialstyrelsen och de internationella diagnosmanualerna menar att teorin saknar vetenskaplig evidens och att den bygger på kontroversiella grundantaganden, som att mammor till 90 procent är de som manipulerar barnen.

FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor har skrivit en rapport till FN:s människorättsråd där hon pekar på att våldsamma män använder PA som ett vapen mot kvinnor och barn som vittnar om våld i vårdnads- och umgängestvister. Konsekvensen blir att barn tvingas bo och umgås med våldsamma pappor mot sin vilja, och att mammor och barn inte vågar berätta om våldet.

GREVIO, Europarådets expertgrupp om mäns våld mot kvinnor och kontrollorgan för Istanbulkonventionens efterlevnad, uppmanar Sverige att förbjuda användningen av PA i vårdnads- och umgänges mål.

Det gör även FN:s särskilda rapportör.
Och det gör också Roks.

Förbjud användningen av PA i vårdnads mål!

Vad är PA?

Kortversion:

Parental alienation (PA) eller föräldraalienation är en pseudovetenskap som används av våldsamma män för att få vårdnaden om barnen trots att han utövat våld i hemmet.

Bakgrund

Parental Alienation Syndrome (PAS), är ett pseudovetenskapligt begrepp som myntades av den amerikanske barnpsykiatern Richard A. Gardner på 1980-talet. Gardner utvecklade teorin för att förklara fall där ett barn uppger att det inte vill bo eller umgås med den ena föräldern i samband med en vårdnadstvist.

Enligt Gardner uppstår PAS när den ena föräldern (ofta modern, enligt Gardner) "hjärntvättat" barnet att hata den andra (ofta fadern, enligt Gardner).

Richard Gardner förespråkade bland annat tvångsinsatser för att återställa relationen mellan barn och pappa, ofta utan att erkänna att barnets vägran kunde ha legitima orsaker.

Gardner har blivit starkt kritiserad för sina uttalanden, inte minst kring sexuella övergrepp mot barn, där han ofta tonade ned allvaret och antydde att falska anklagelser var mycket vanliga – något som forskning inte stödjer.

Hans teorier har också anklagats för att vara könsbundna, med en tydlig bias till fördel för fäder, då han hävdade att det var mödrar som i 90 procent av fallen stod för manipulation av barnen.

Nutid

Sedan 1980-talet har både begreppen och teorierna kring PAS blivit fler. Sedan de internationella diagnosmanualerna avfärdat PAS som diagnos har anhängarna kapat bort ”syndrom” och kallar det istället PA (parental alienation), eller föräldraalienation.

PA-anhängarna har också utvecklat pseudovetenskapliga behandlingar för att tvätta bort den påstådda manipulationen. Detta görs bland annat genom att med tvång flytta över barnet till pappan och isolera det från mamman, och så kallad återföreningsterapi. Det har även blivit vanligare med ”reunification camps” (återföreningsläger), där barnet tas från sin mamma, inte sällan med hjälp av polis eller väktare, och tvingas samman med pappan i en avlägsen miljö. Ingen kontakt med syskon eller mamma tillåts. Barnet och pappan deltar i särskilda terapiformer som går ut på att ”reprogrammera” barnets lojalitet och påtvinga en relation med pappan.

Människorättsorganisationer, barnrättsorganisationer, psykologer och forskare har kritiserat dessa läger och menar att de kränker barns rättigheter och att de är skadliga och traumatiserande för barnen.

Citat från barn som deltagit vid återföreningsläger:

“Jag blev tagen av främlingar, fick inte säga hejdå till min mamma, och sedan tvingades jag kalla en man jag var rädd för för ‘pappa’.”

– Flicka, 13 år, USA

Källa: dokumentären “Erasing Family”

Massiv kritik mot PA

Kortversion:

FN, WHO, GREVIO, CEDAW, och de internationella diagnosmanualerna varnar för att PA är pseudovetenskap. FN, CEDAW och GREVIO uppmanar till att förbjuda användningen av PA i vårdnads- och umgänges mål för att skydda våldsutsatta kvinnor och barn.

PAS-teorin har vid flera tillfällen bedömts och avvisats av såväl de internationella diagnosmanualerna som av Socialstyrelsen. Inte heller världshälsoorganisationen WHO erkänner PA som ett medicinskt eller psykiatriskt tillstånd.

De internationella diagnosmanualernas slutsatser om PA:

- Otillräcklig vetenskaplig evidens
- Kontroversiella grundantaganden
- PAS kan användas för att förminska barns berättelser om våld och övergrepp.

FN:s rapportör:

Ett vapen mot våldsutsatta kvinnor och barn

FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor, Reem Al-Salem har riktat stark kritik mot användningen av PA-teorier i familjerättsliga tvister. Detta eftersom forskning visat att teorierna ofta används av våldsamma män för att ifrågasätta kvinnor som försöker skydda sina barn från våld.

I en rapport till FN:s människorättsråd 2023 valde FN:s särskilda rapportör att belysa följande om PA:

- **Brist på vetenskaplig grund:** Begreppet föräldraalienation saknar vetenskaplig konsensus och erkänns inte som en legitim diagnos av internationella medicinska eller psykiatriska organisationer.
- **Könsbias i rättssystemet:** Användningen av föräldraalienation i rättsprocesser är ofta könsbunden och används oproportionerligt mot mödrar. Detta kan leda till att kvinnor som rapporterar våld eller övergrepp misstänkliggörs och att deras ansträngningar att skydda sina barn tolkas som manipulation.
- **Risk för ytterligare våld:** När domstolar accepterar argument om föräldraalienation utan att noggrant undersöka påståenden om våld eller övergrepp, finns det en risk att barn och deras mödrar utsätts för fortsatt våld.
- Alla stater bör **förbjuda användningen av föräldraalienation och liknande begrepp i familjerättsliga sammanhang**, särskilt när det finns uppgifter om våld.

”The use of parental alienation claims in custody cases has led to the silencing of abuse victims and can constitute a form of institutional violence.”

- **FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor**

GREVIO: Förbjud PA i vårdnads mål

Även GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence), Europarådets expertgrupp för övervakning av Istanbulkonventionen, har uttryckt stark kritik mot användningen av PA i vårdnads- och umgängesärenden.

GREVIO anser att användningen av PA i vårdnads- och umgängesärenden kan leda till att mäns våld inte upptäcks eller tas på allvar. De uppmanar att medlemsstater vidtar åtgärder för att säkerställa att rättssystemet skyddar kvinnor och barn från våld och inte förlitar sig på icke-vetenskapliga begrepp som PAS/PA i sina bedömningar.

I sin rapport om Sverige (november 2024) uppmanar GREVIO den svenska regeringen att prioritera säkerställandet av att alla relevanta professioner – socialsekreterare, domare, advokater och psykologer – känner till att PA saknar vetenskaplig grund. Grevio uppmanar även Sverige att förbjuda användningen av PA och liknande koncept i familjerättsliga tvister.

Utdrag ur GREVIO:s rapport om Sverige, 2024:

The report finds that judicial decisions on custody and visitation often do not offer sufficient consideration for the safety concerns and needs of women and children leaving abusive relationships, frequently ignoring allegations of domestic violence, accepting agreements despite a history of domestic violence and using or accepting the use of ill-founded concepts such as the so-called “parental alienation syndrome”, or similar notions, to dismiss claims of domestic violence.

PA i svenska vårdnadstvister

Kortversion:

Trots att PA är en pseudovetenskap används den frekvent av våldsamma män för att få vårdnad om, eller umgänge med, barnen – och en liten skara psykologer återkommer som vittnen för att ge PA legitimet.

Trots FN:s och GREVIO:s uppmaningar om att förbjuda användningen av PA – och trots att WHO, Socialstyrelsen och de internationella diagnosmanualerna slår fast att PA är pseudovetenskap – används alltjämt PA i familjerättsliga tvister i Sverige. Särskilt i fall där pappan utövat våld mot mamman.

Resultatet av att hävda att barnet utsatts för PA blir ett fokus-skifte. Mannens våld tonas ner och kvinnans påstådda psykiska instabilitet och manipulation hamnar istället i centrum.

Till sin hjälp använder sig pappan av vittnen i form av psykologer som menar att PA föreligger. I Sverige är de flesta psykologer kritiska till PA, men det finns en mindre skara psykologer som förespråkar teorin – och dessa psykologer förekommer återkommande som vittnen i vårdnadsmål.

I domarna är det inte ovanligt att pappan ges vårdnad och umgänge, mot barnets och mammans vilja, trots att det förekommit våld.

Det förekommer även att barn som uttrycker rädsla eller motvilja tvingas till behandlingsplaceringar tillsammans med pappan, i ”återförenande” syfte.

PA och psykologerna

Kortversion:

Den samlade internationella psykologkåren är överens: PA är en pseudovetenskap som inte hör hemma i klinisk psykoterapi. Men det finns undantag i kåren som förespråkar PA.

Eftersom psykologer är de som används i rättsväsendet för att ge PA legitimitet är deras syn på teorin väsentlig.

I en debattartikel i Psykologtidningen (juni 2024) gick 13 professorer och psykologer ut och varnade för användningen av PA i vårdnadsfall. Läs debattartikeln via QR-koden:

Det svenska psykologförbundet hänvisar till att Socialstyrelsen inte erkänner PAS, och att begrepp som PA bör hanteras med största försiktighet i rättspsykiatriska sammanhang. Men trots detta finns en skara svenska psykologer som ändå vittnar om att PA föreligger i vårdnads- och umgängestvister idag.

”States legislate to prohibit the use of parental alienation or related pseudo-concepts in family law cases and the use of so-called experts in parental alienation and related pseudo-concepts.”

– FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor

Vad säger psykologförbunden?

De internationella psykologförbundet går efter vetenskap baserad på evidens. Eftersom PA är en pseudovetenskap är det inga nationella eller större psykologförbund som ställer sig bakom PA eller PAS, vare sig som diagnos eller koncept. Vissa förbund har till och med uttryckligen varnat för användningen av PA.

European Association for Psychotherapy (EAP) förkastade PA inom klinisk psykoterapi 2017. Ett officiellt uttalande uttryckte EAP oro för att PAS används i rättsprocesser för att misskreditera föräldrar (särskilt mödrar) som försöker skydda sina barn från övergrepp.

American Psychiatric Association (APA), samt American Psychology Association (APA psykologi) slår fast att PA är en pseudovetenskap.

Det norska psykologförbundet har så sent som hösten 2024 tagit avstånd från PA.

British Psychological Society (BPS) erkänner inte PA som ett kliniskt tillförlitligt begrepp. I en rapport från 2020 varnar de för att PA saknar tydlig definition och att det kan missbrukas i rättsprocesser, särskilt i fall där det förekommer mäns våld mot kvinnor.

Psykologförbundet i Italien har tagit avstånd från PAS.

En grupp bestående av **105 forskare, hälso- och rättsexpeter från 18 länder** har skrivit under en namninsamling om att fördöma användningen av PA i vårdnadstvister.

Förändringar i föräldrabalken öppnar för PA

Den 1 januari 2025 trädde en rad ändringar i föräldrabalken i kraft med syftet att skydda barn från våld och andra kränkningar.

Flera av ändringarna var mycket positiva, bland annat att barnets bästa ska prioriteras framför en förälders umgängesrätt. Men dessvärre fanns även en ändring som lämnade dörren vidöppen för användningen av PA i vårdnadstvister. Ändringen innebär att domstolar numera är skyldiga att inhämta ett sakkunnigutlåtande från en legitimerad psykolog i fal där det är svårt att bedöma om ett barn riskerar att fara illa av ett umgänge/delad vårdnad.

Roks ställde sig tidigt kritiska till den nya lagtexten eftersom vi vet att det finns en skara legitimerade psykologer i Sverige som förespråkar PA. Dessa psykologer ställer ofta upp i vårdnads- och umgängestvister och påstår att mamman har fått barnet att ljuga om sin rädsla för pappa.

Ändringen i föräldrabalken lämnar därmed dörren vidöppen för användningen av PA i vårdnadsmål.

SVT:s granskning av vårdnadstvister 2025

Under våren 2025 granskade SVT 300 vårdnadstvister från januari och februari – alltså efter att ändringarna i föräldrabalken trätt i kraft.

I 49 av vårdnadsmålen förekom uppgifter om våld. I 21 av dessa beslutades det ändå om umgänge för barnen – även när pappan stod åtalad för allvarliga brott som grov kvinnofridskränkning och misshandel mot barn.

Förbjud användningen av PA i vårdsnads mål!

Illustration: Frida Clerhage

Lista: Lagar om PA i världen

Kortversion:

Användningen av PA i familjerättsliga tvister har redan förbjudits i en rad länder, inte sällan efter påtryckningar från GREVIO, CEDAW eller FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor. Samtidigt har ett par länder, Brasilien och Danmark, gått i motsatt riktning.

Brasilien: 2010 infördes en lag som erkänner PA som ett juridiskt begrepp i vårdnadstvister. Lagen har kritiserats för att den kan användas för att tysta föräldrar som rapporterar om våld. Kvinnorättsorganisationer rapporterar om ökat våld mot kvinnor och barn, och att kvinnor stannar kvar i relationen av rädsla att förlora sina barn. FN:s särskilda rapportör har uppmanat Brasilien att upphäva lagen, och det pågår en debatt om dess framtid.

Danmark: Danmark har nyligen infört ny lagstiftning som erkänner "forældrefremmedgørelse" (föräldraalienation) i vårdnadstvister. Denna lag trädde i kraft den 1 januari 2025 och innebär en betydande förändring i hur danska myndigheter hanterar familjerättsliga ärenden. Dagen innan lagen stiftades varnade GREVIO Danmark för konsekvenserna av den.

Irland: Irlands justitieminister Helen McEntee har tydligt uttalat att parental alienation inte längre ska påverka beslut i familjerättsliga mål. I juni 2024 meddelade hon i Dáil (det irländska parlamentet) att reformer godkännts för att säkerställa att "begrepp som föräldraalienation inte kan få fäste och inte kan vara en del av några beslut som fattas i en domstol".

Italien: Högsta domstol, Italiens psykologförbund samt Italiens hälsoministerium har tagit avstånd från PA.

Kanada: Feministiska grupper och juridiska experter har uppmanat regeringen att förbjuda användningen av PA i familjerättsliga ärenden. FN:s kommitté för avskaffandet av diskriminering mot kvinnor (CEDAW) har uppmanat Kanada att förbjuda PA i familjerättsliga sammanhang. Det pågår nu en debatt om att reformera lagstiftningen för att skydda offer för mäns våld.

Kroatien: Har förbjudit användningen av PA i familjerättsliga tvister. Detta efter att GREVIO uppmanat nationen att säkerställa att rättsväsende och socialtjänst är medvetna om att föräldraalienation saknar vetenskaplig grund och inte får användas för att misstänkliggöra mödrar som rapporterar om våld.

Spanien: Har infört lagstiftning som förbjuder användningen av föräldraalienation i rättsprocesser, med hänvisning till dess brist på vetenskaplig grund och risker för kvinnor och barn.

Storbritannien: I Storbritannien har det inte införts någon specifik lagstiftning som förbjuder PA, men det pågår en debatt om dess användning i familjerättsliga ärenden. FN:s särskilda rapportör har uttryckt oro över att PA används för att undergräva påståenden om våld, och det finns en växande medvetenhet om behovet av att reformera rättssystemet för att bättre skydda barn och mammor från våld.

USA: Lagstiftningen varierar mellan delstater. Vissa, som Utah, har infört lagar som fokuserar på barnets välbefinnande och begränsar användningen av PA i rättsliga sammanhang, särskilt när det finns uppgifter om våld. I hela nationen finns en växande medvetenhet om riskerna med att använda PA som ett juridiskt verktyg.

Förbjud **PA**triarkatets pseudovetenskap i vårdnadsmål!

Scanna QR-koden för att komma
till vår namninsamling!

Röks

Riksorganisationen för kvinnojourer
och tjejjourer i Sverige